

INKLUDERING I BARNEHAGEN: KRAV, KONTEKSTER OG KOMPETENCER

Lars Qvortrup

Professor emeritus, DPU, Aarhus Universitet

Gauldal skole- og kultursenter

13. februar 2024

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTRUP
PROFESSOR

FORUDSÆTNINGER

Salamanca-deklarationen i 1994 : Fra integration til inkludering.

- Det er ikke barnet, der skal passe til institutionen, men institutionen der skal passe til barnet.
- Inkludering gælder ikke kun for børn med særlige forudsætninger, men for alle børn

Inklusion

Den
inklusions-
kompetente
lærer,
pædagog
og elev

Ane Qvortrup og Lars Qvortrup

Hans Høsteds Forlag

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTRUP
PROFESSOR

DAGENS PROGRAM

Plus en masse små
gruppedrøftelser
ved bordene

- **Klokken 10-12:**
  - Inkludering er et paradoksalt begreb
  - Hvilke krav skal være opfyldt, for at inkludering er lykkedes?
  - I hvilke kontekster foregår inkludering og ekskludering?
- **Klokken 13-14:30:**
  - Hvilke kompetencer kræver – og udvikler – inkluderingsarbejdet hos barnet og barnehagelærerne?
  - Offergørelse co. kompetencegørelse
  - Case: Mad og måltider i barnehagen

INKLUDERING: ET PARADOKSALT BEGREB

INKLUDERING ER ET PARADOKSALT BEGREB

Inkludering vil altid kunne føre til sin modsætning, ekskludering:

- Det at blive inkluderet i et fællesskab kan indebære, at det pågældende individ ekskluderer sig fra – eller ekskluderes fra – et andet fællesskab
- Når et fællesskab inkluderer et nyt individ, kan det indebære, at dette fællesskab ændrer sig og derfor kan skabe ekskludering af andre
- Det individ, der inkluderes, kan stik imod hensigten få en etikette på sig som betyder, at vedkommende de facto bliver ekskluderet

GRUPPEDRØFTELSE

Inkludering skaber ekskludering:

”Når et fællesskab inkluderer et nyt individ, kan det indebære, at dette fællesskab ændrer sig og derfor kan skabe ekskludering af andre”

Mateo har fået en lillebror

- Drøft:
  1. inkluderings/ekskluderings-paradokset
  2. Hvordan kan man støtte Mateo?

GRUPPEDRØFTELSE

Hvordan taler man om inkludering/ekskludering:

I barnhageklassen (6 år) har pædagogerne lavet et trivselsbarometer for at sætte ord på inkludering og ekskludering.

- Skaber ord handlemuligheder eller skaber ord ekskludering?
- Hvordan taler I om det?

2024 | LARS QVORTRUP
PROFESSOR

INKLUDERINGSTYPER: HVILKE KRAV SKAL OPFYLDES?

TYPER: HVILKE KRAV SKAL VÆRE OPFYLDT, FOR AT INKLUDERING LYKKES?

- Den fysiske/formelle dimension (formel optagelse i fællesskabet)
- Den sociale dimension (aktiv deltagelse i fællesskabet)
- Den psykiske dimension (oplevet anerkendelse fra fællesskabet)

Se på billedet: er de tre krav opfyldt?

Formelt valgt til holdet

Deltager aktivt på holdet

Føler sig anerkendt af holdet

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTUP
PROFESSOR

DISKUSSION

1. Har I opstillet eksplicitte, formelle krav til inkludering?
2. Hvordan lyder de?
3. Vil I ændre dem?
4. Arbejder barnehagelærerne ud fra dem?
5. Hvordan håndterer I inkluderings-paradokser?

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTUP
PROFESSOR

INKLUDERINGSKONTEKSTER

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS ØVORTRUP
PROFESSOR

I HVILKE KONTEKSTER FOREGÅR INKLUDERING OG EKSKLUDERING?

- Formelle, professionelt ledede pædagogiske fællesskaber: ledes af en eller flere barnehagelærere
- Interpersonelle voksen-barn fællesskaber: fx relationen mellem barnehagelæreren og det enkelte barn
- Andre voksenorganiserede fællesskaber: fx foreninger, børnefødselsdage, udflugter
- Selvorganiserede fællesskaber: fx grupper af venner og kammerater, legefællesskaber
- Interpersonelle barn-barn fællesskaber: fx venne- eller venindepar

AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024 | FRIE LÆSNING

I HVILKE KONTEKSTER FOREGÅR INKLUDERING OG EKSKLUDERING?

I HVILKE KONTEKSTER FOREGÅR INKLUDERING OG EKSKLUDERING?

Interpersonelt
voksen-barn
fællesskab
lærings-

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR
AARHUS UNIVERSITET

FOT: LEDEREN 2024 | PROFESSOR

I HVILKE KONTEKSTER FOREGÅR INKLUDERING OG EKSKLUDERING?

Selvorganiseret
legefællesskab

 DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGISK UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

I HVILKE KONTEKSTER FOREGÅR INKLUDERING OG EKSKLUDERING?

Interpersonelt
barn-barn
fællesskab

 DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGISK UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

INKLUDERINGSMATRIX

	Fysisk (formel) inklusion	Social (aktiv) inklusion	Psykisk (oplevet) inklusion
Formelle, professionelt ledede læringsfællesskaber			
Voksen-barn fællesskaber (interpersonelle fællesskaber)			
Uformelle, voksenorganiserede fællesskaber (på og i tilknytning til institutionen)			
Selvorganiserede fællesskaber (på og i tilknytning til institutionen)			
Barn-barn fællesskaber (interpersonelle fællesskaber)			

DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE

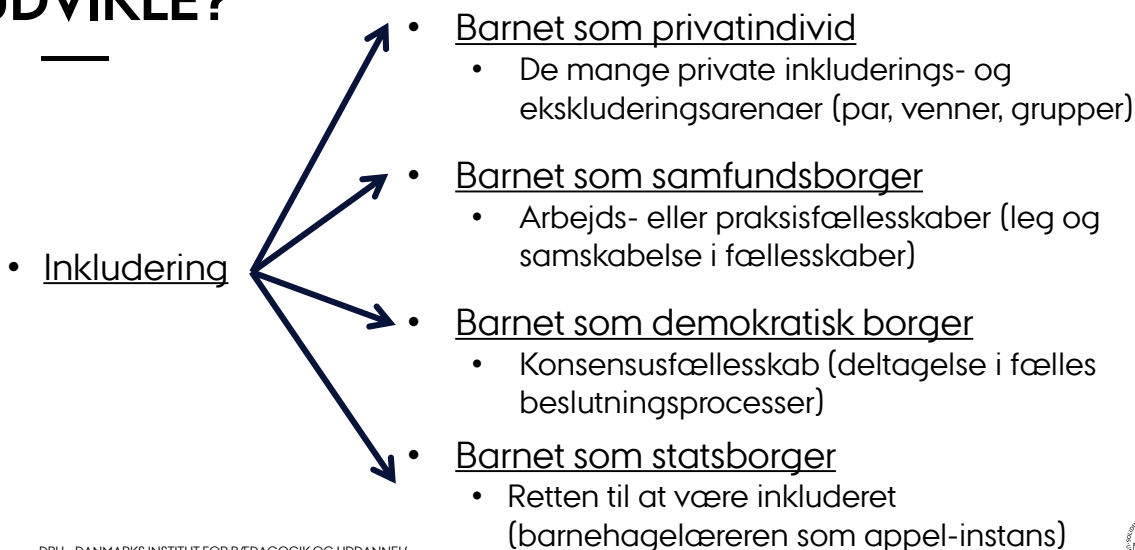
DISKUSSION

1. Arbejder I med inkludering i alle kontekster?
2. Er I opmærksomme på tegn på inkludering/ekskludering i alle kontekster?

INKLUDERINGS- KOMPETENCER: HOS VOKSNE OG BARN

HVILKE KOMPETENCER SKAL BARNET UDVIKLE?

BARNET SOM PRIVATINDIVID

Sammen **om** noget (fællesskabet er et formål i sig selv)

BARNET SOM SAMFUNDSBORGER

Sammen **for** noget (fællesskabet har et ydre formål)

BARNET SOM DEMOKRATISK BORGER

Sådan holder I valg for de

mindste: Vuggestuebørn stemte, før de kunne gå.

Da forældrene havde valg til forældrerådet, skulle børnene også prøve at stemme: Skal vi have en gåvogn eller en løbicycle?

BUPL 2022

<https://bupl.dk/politik-og-presse/folketingsvalg-2022/saadan-holder-i-valg-de-mindste-vuggestueboern-stemte-foer-de>

BARNET SOM DEMOKRATISK BORGER

Brit Eide har sammen med forskerne Ellen Os og Ingrid Pramling Samuelsson undersøgt de 0-3-årige børns muligheder for at deltage i samling:

- **Børns deltagelse kræver kompetencer – hos de voksne**
- **Små børn er store nok til demokrati**

EVA 2014:

<https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/er-tiden-loebet-samling>

BARNET SOM STATSBORGER

Kampen om nærhed og opmærksomhed – hvilke rettigheder har jeg co. de andre?

Videnskab.dk 23. oktober 2017
<https://videnskab.dk/kultur-samfund/saadan-laerer-boer-ndst-ord-i-boernehaven/>

DISKUSSION

1. Hvilke aktiviteter i barnehagen understøtter disse inkluderingskompetencer?
2. Arbejder I bevidst med alle de fire inkluderingskompetencer i jeres barnehager?
  - Barnet som privat-individ
  - Barnet som samfundsborger (der løser opgaver)
  - Barnet som demokratisk borger (der træffer beslutninger)
  - Barnet som statsborger (med rettigheder)

HVILKE KOMPETENCER SKAL BARNET UDVIKLE?

Det inkluderings- og ekskluderingskompetente barn

- **Kunnskapsniveau:** Viden om, hvordan man som frit individ bevæger sig ind og ud af fællesskaber (arbejds-, forenings- og privatfællesskaber), som indebærer inkludering og ekskludering
- **Færdighedsniveau:** Praktisk håndtering af inkluderings- og ekskluderingsprocesser i arbejds-, forenings-, demokrati- og privatfællesskaber)
- **Dannelsesniveau:** Hvordan sikrer jeg, at inkludering og ekskludering foregår transparent og uden at krænke andre?

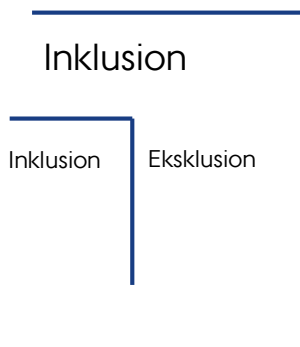
DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTRUP
PROFESSOR

ER BARNET INKLUDERINGS- OG EKSKLUDERINGSDDANNET?

Eksklusion

Det inklusions-
refleksive barn

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

DISKUSSION

---

1. Behandler I inkludering/ekskludering i et læringsperspektiv?
2. Har I formuleret læringsmål for inkludering/ekskludering?
3. Hvis nej: Kunne I tænke jer at gøre det?

HVILKE KOMPETENCER KRÆVES AF BARNEHAGELÆRERE?

- **Den forskningsinformerede barnehagelærer**
- **Den inkluderende barnehagelærer**
  - Inkluderingsmål → tegn på inkludering (jf. inkluderingsmatrix) → inkluderende praksis
- **Den kompetence-skabende barnehagelærer**
  - Styrk barnets inkluderings- og ekskluderings-kompetencer både som statsborger og som privatindivid
  - Styrk barnets sociale kompetencer, refleksivitet og livsduelighed

OFFER- CO. KOMPETENCEGØRELSE

Jesper Juul: "Dit kompetente barn" (1996):

- Samspillet mellem voksne og børn skal have form af en ligeværdig, personlig dialog.
- Børn, som behandles med respekt, svarer med respekt.
- Børn, der støttes i at udvikle deres egen-ansvarlighed, udvikler næsten af sig selv en høj grad af social ansvarlighed.

"I dag opfattes og behandles børn og unge ikke som kompetente, men som beskyttes mod en verden, der gør dem svage. De er offergjorte."

- Coronasmitte
- Mistrivsel
- "Skærme"

DISKUSSION

1. Arbejder I med kompetenceudvikling af barnehagelærere mhp. inkludering og ekskludering?
2. Hvordan skal et sådant projekt gribes an?
3. Og hvordan håndterer i dilemmaet mellem offergørelse og kompetencegørelse?

CASE: MAD OG MÅLTIDER I ET INKLUDERINGS-PERSPEKTIV

CASE: MAD OG MÅLTIDSFÆLLESSKABER

Måltidet som lærende inkluderingsfællesskab?

Måltidet som et frit, inkluderende læringsfællesskab i flere niveauer af inkludering og fri ekskludering

CASE: MAD OG MÅLTIDSFÆLLESSKABER

Ekskluderende Madlavning

In-og eksklusiverende læringsfællesskab

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTRUP
PROFESSOR

CASE: MAD OG MÅLTIDSFÆLLESSKABER

Det voksen-
styrede,
asymmetriske
fællesskab

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTRUP
PROFESSOR

CASE: MAD OG MÅLTIDSFÆLLESSKABER

Måltidet som
asymmetrisk
lærings-
fællesskab

CASE: MAD OG MÅLTIDSFÆLLESSKABER

Det engage-
rede, men
voksen-
styrede
fællesskab

CASE: MAD OG MÅLTIDSFÆLLESSKABER

På vej mod
inkludering,
læring og
symmetri

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTRUP
PROFESSOR

DISKUSSION

1. Hvordan bruger I mad og måltider i barnehagen i dag?
2. Hvordan kunne I tænke at bruge mad og måltider vi fremtiden?
3. Andre tilsvarende eksempler?

DPU - DANMARKS INSTITUT FOR PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE
AARHUS UNIVERSITET

13. FEBRUAR 2024

LARS QVORTRUP
PROFESSOR

